

לאחר שנכשלה שליחות העורב, מדוע נח שלח דוקא את היונה?

☞ **מדרש אגדה (סימן ו):** "וכיון שראה נח שלא רצה העורב לילך, מיד השיבו אל התיבה ושלח את היונה, שבה נמשלו ישראל שקיבלו את התורה, שנאמר 'כַּנְפֵי יוֹנָה נִחְפָּה בְּכֶסֶף'⁶⁵. אמר נח: אחר שנמשלו ישראל ליונה ראויה היא לילך 'לְרֹאוֹת הַקְּלוּ הַמַּיִם'."

☞ **פרקי דרבי אליעזר (פרק כג):** "וַיִּשְׁלַח אֶת הָעוֹרֵב לִידַע מַה בַּעוֹלָם, וְהֵלֵךְ וּמִצָּא נִבְלַת אָדָם מוֹשֻׁלְכַת בְּרֵאשֵׁי הַהָרִים, וַיֵּשֶׁב לוֹ עַל מֵאֲכָלוֹ וְלֹא הִשִּׁיב בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ לְשׁוֹלְחָיו"⁶⁶, שנאמר 'וַיִּשְׁלַח אֶת הָעוֹרֵב... 'וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה' לראות מה בעולם והשיב שליחותיה לשולחה'⁶⁷, שנאמר 'וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לָעֵת עֵרֵב'."

☞ **בכור שור:** חז"ל⁶⁸ מבארים את יתרונה של היונה על פי הפסוק 'וְאָמַר מִי יִתֵּן לִי אֶבֶר פִּיּוֹנָה אֶעֱוֹפָה וְאֶשְׁפָּנָה'⁶⁹, "למה כיונה? רבי עזריה בשם רבי יודן אמר: לפי שכל העופות בשעה שהם יגיעים, הן נחין על גבי סלע או על גבי אילן, אבל היונה הזו בשעה שהיא פורחת ויגעה קופצת באחד מאגפיה ופורחת באחד מאגפיה"⁷⁰. היונה, בניגוד לעורב, לא חששה לעוף למרחק, ועל כן כתוב 'וְלֹא מִצָּאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ', לכך רגלה לא מצאה מנוח, אולם בכנפיה היא נחה. נח שלח את היונה משום שידע שניתן לסמוך עליה שתבצע את שליחותו.

☞ **רד"ק:** משראה נח ששליחות העורב אינה מלמדת אותו מאומה על הנעשה מחוץ לתיבה, החליט לשלוח את היונה, שייחודה ביצירת קשר עם בני אדם ובנאמנותה להשיב לשולח מענה הולם⁷¹ בטרם שבה אל קינה.

☞ **ספורנו:** נח רצה לשלוח ממין טהור, שהיו ממנו שבעה זוגות.

☞ **מלבי"ם:** ליונה הוגדרה מטרה ברורה בשליחותה, 'לְרֹאוֹת הַקְּלוּ הַמַּיִם', בניגוד לעורב שלא נשלח למטרה מוגדרת⁷². היונה נמנית על בעלי החיים שהגיעו שבעה - שבעה אל התיבה, ולא היה חשש לגדיעת המשכיות מין היונה, במידה ולא היתה שבה משליחותה. ליונה יש יתרון נוסף על פני עופות אחרים, היא מהירה מאד וחולפת על פני מרחק רב בזמן קצר יחסית⁷³.

☞ הערות ☞

65. תהילים סח, יד.
 66. העורב לא שב עם תשובה לנח.
 67. היונה (בשונה מהעורב) שבה אל נח עם תשובה.
 68. מדרש בראשית רבה לט, ח.
 69. תהילים נה, ז.
 70. כשהיונה עפה, היא משתמשת רק בכנף אחת, וכך שומרת מחצית מכוחותיה למצב שבו מתעייפת ומפעילה את הכנף השנייה.
 71. מסיבה זו מגדלים יונים ומשתמשים בהם למטרות
 שליחות דואר וכיו"ב למקומות רחוקים, שקושרים מכתב או אגרת בכנפי היונה. הגאונים ביארו את דברי חז"ל (שבת דף מ"ט) "מה יונה כנפיה מגינות עליה...", שאין שוחטין אותה, משום שמגדלים אותה לצורך שליחותה הנ"ל.
 72. עיין בתשובות לשאלה 'מדוע לא נכתבה מטרת שליחות העורב' (לעיל פסוק ז).
 73. כדברי דוד המלך "מִי יִתֵּן לִי אֶבֶר פִּיּוֹנָה אֶעֱוֹפָה וְאֶשְׁפָּנָה" (תהילים נה, ז).

- ☞ **חתם סופר:** בתחילה, כשחשב נח שניתן לפרוח רק בסמוך לתיבה הסתפק בשילוח העורב. כעבור שבעה ימים, משהבין שעליו לשלוח עוף שיעוף למרחקים, למצוא אילן לנוח עליו, ידע שלא יכול לשלוח כל עוף והחליט לשלוח את היונה, שעליה אמרו חז"ל "כנפיה מגינות עליה"⁷⁴. ואכן דקדקו חז"ל מלשון הפסוק 'ולא מצאָה היוֹנָה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ', לרגלה לא מצאה, אבל לכנפיה מצאה מנוח.
- ☞ **הנצי"ב מוולוז'ין:** בתחילה שלח נח את העורב, אולם הוא לא רגיל לעוף למרחקים, ומשראה מים בסביבות התיבה, 'יצוא ושוב', חג מסביב לתיבה ולא עף רחוק יותר. משראה זאת נח, החליט לשלוח את היונה, שרגילה לעוף למרחקים, וידע שתרחק נדוד ותמלא את משימתה.
- ☞ **רבי זלמן סורוצקין:** משהחליט להוציא מישוהו מהתיבה כדי לבדוק את מצב המים, ברור היה לו שלא ישלח שנים, כדי לא לסכן סיכון מיותר בעל חיים נוסף⁷⁵, ועל כן נדרש להפריד בין בני זוג. מכל בעלי החיים הצטיינו העורב והיונה ביחס שונה ויוצא מהכלל לבנות זוגם, העורב - לרעה⁷⁶, בעוד היונה - לטובה⁷⁷. נח בחר לשלוח תחילה את העורב, שלא קשה לו להיפרד מבת זוגו, לאחר שלא ביצע את משימתו החליט נח לשלוח את היונה.

ט וְלֹא מָצְאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ וַתָּשֶׁב אֵלָיו אֶל הַתֵּבָה כִּי מֵיִם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יְדוֹ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֶתָּהּ אֵלָיו אֶל הַתֵּבָה:

- ☞ **"וַתָּשֶׁב אֵלָיו אֶל הַתֵּבָה", מדוע כפל הלשון 'וַתָּשֶׁב אֵלָיו', 'אֶל הַתֵּבָה'?**
- ☞ **רד"ק:** המילה 'אֵלָיו' מלמדת שמטרת שליחות היונה היתה להשיב לנח (באופן אישי) תשובה על הנעשה מחוץ לתיבה. משלא היה לה מענה ברור, סירבה היונה להיכנס אל התיבה, והחליטה לשהות על התיבה, כפי שמלמדות המילים 'אֶל הַתֵּבָה', שלא נכנסה לתיבה, אלא נחה על גביה. משראה זאת נח, שלח ידו בעד החלון, לקחה והביאה אליו.

☞ הערות ☞

74. שבת מט ע"א, ותוס' (שם) ביאר שלעולם אינה עיפה. ומהוים מוון, כפי שאמר דוד המלך "לִבְנֵי עֵרֶב אֲשֶׁר יִקְרְאוּ" (תהילים קמו, ט). במקביל, שונא הוא את בת זוגו, על שחושד בה שמועלת בו.
75. צבע העורב - שחור, בעוד צבע ילדיו - לבן, בהיר. הוא אינו מאכיל את צאצאיו הקטנים לאחר לידתם, אלא הקב"ה מזמין להם יתושים מתוך צואתם, ואלו נכנסים לפיהם
76. היונה (בניגוד לעורב) שומרת אמונים לבן זוגה, אף לאחר מותו.
77. היונה (בניגוד לעורב) שומרת אמונים לבן זוגה, אף לאחר מותו.

"וַיִּשְׁלַח יְדוֹ וַיִּקְחָהּ", מדוע נצרכה לסיועו כדי להיכנס לתיבה?

- ☞ **מדרש אגדה:** "עתיד הקב"ה לשלוח יד ולהביאם אליו, כמה דהוא אמר 'וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יוֹסִיף' ⁷⁸". שילוח ידו סימל את שליחת היד של הקב"ה שיעשה בתום הגלות שבה יהיו עם ישראל, כשיקבצם לארצו.
- ☞ **בכור שור:** נח שלח את ידו לבדוק את רגליה וכנפיה של היונה, האם יש בהם חול או טיט, כדי לדעת האם קלו המים. משלא מצא בהם כל סימן, וגם בפיה לא היה מאומה, החזיר אותה נח אל התיבה.
- ☞ **אור החיים:** היונה שבה אל נח לתיבה, לאחר שעברה מרחק רב, ללא אפשרות מנוחה, שהרי "וְלֹא מְצָאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ", לא היה לה היכן להניח את רגליה ולנוח קמעה. נח חשש שמא מרוב תשישות תתעייף היונה ותיפול למים, ועל כן שלח את ידו מבעד לחלון, וסייע לה להיכנס לתיבה ⁷⁹. לעומת זאת בכניסתה לתיבה, בתום שליחותה השנייה, לא כתוב 'וַיִּשְׁלַח יְדוֹ', נח לא נדרש לעזור לה להיכנס, שכן מצאה מנוח לכף רגלה, היה לה היכן לנוח, וכששבה לתיבה לא היתה תשושה.
- ☞ **הנצי"ב מוולוז'ין:** היונה שבה עד סמוך לתיבה ⁸⁰, אך לא נכנסה אליה, משום שלא היה בפיה דבר להשיב את נח. היא סברה שללא תשובה אין לה לשם מה לשוב אליו. משראה זאת נח, חמל עליה, הושיט את ידו ולקחה, כדי שתנוח מעייפותה.
- ☞ **הרב שטיינמן:** בהמשך לציווי לשמר את כל בעלי החיים מפני הכחדה ולהכניסם לתיבה, שיינצלו וישמרו את המשך קיומם, ראה נח שכל עוד לא נגמר משפט דור המבול, ציווי זה עדיין בתוקף, וכך נהג גם ביחס ליונה, כשהכניסה לתיבה.

י וַיִּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵים וַיִּסֹּף שְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מִן הַתֵּבָה:

מדוע המתין נח שבעה ימים עד לשליחת היונה פעם שנייה?

- ☞ **מדרש אגדה (סימן יא):** "וכשם שנח החל שבעה ימים והוסיף שלח את היונה מן התיבה, כך יעשו ישראל שבע עברות ויגאלו, שנאמר 'וַיִּסְרְתִי אֶתְכֶם אַף אֲנִי שְׁבַע

☞ הערות ☞

⁷⁸ אָלִי אֶל הַתֵּבָה", המילים "אֶל הַתֵּבָה" מורות שהיא לא שבה אליו, אלא לצדי התיבה.

⁷⁹ ישעיה יא, יא.
⁸⁰ כפי שפירש גם אלשיך.

⁸⁰ הנצי"ב מוולוז'ין לומד זאת מכפל הלשון, שכתוב 'וַיִּתְּשֵׁב

עַל חֲטָאֵי־יָכֶם⁸¹, וכשם שנח החל, כך ישראל מייחלים לבורא יתברך שמו, שנאמר
'יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל ה'...'⁸².

☞ **רש"ר הירש:** נח הסיק שתהליך השיקום שלאחר המבול יימשך במתכונת דומה לזו שהיתה בתקופה שקדמה למבול, תקופה זו נחלקה לשני חלקים: א. **שבעה ימים**, לאחר שנכנסו נח, משפחתו ובעלי החיים לתיבה. ימים אלו הפרידו בין קץ דור המבול ועד שהחל המבול לרדת, כפי שכתוב "וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים⁸³ וַיְמִי הַמַּבּוּל הָיָה עַל הָאָרֶץ"⁸⁴. בשבעת הימים הללו אמנם לא חל שינוי, אולם הסתיימה תקופת דור המבול. ב. **ארבעים יום**, שבהם ירד המבול, כפי שכתוב "וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה"⁸⁵. שבעת הימים שבהם המתין נח עד ששלח אותה שנית סימלו את ההמתנה בין גמר ההשמדה לבין המעבר לעתיד המתחדש, והיו כנגד שבעת הימים שהמתין נח לפני תחילת המבול⁸⁶.

היונה נשלחה שלש פעמים, בראשונה כתוב 'מֵאֲתוֹ', בשניה 'מִן הַתֵּבָה' ובשלישית 'וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה', ללא תיאור נוסף, מה ההבדל בין השליחויות?

☞ **אלשיך:** בכל שליחות היונה היתה במצב שונה:

בשליחות הראשונה, כתוב וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה מֵאֲתוֹ, היונה יצאה לראשונה מהתיבה ולא ידעה מה מצפה לה בחוץ, ועל כן לא מיהרה לעזוב את התיבה. נדרשה פעולת הוצאתה מהתיבה, נח הוציא את ידו שאחזה ביונה אל מחוץ לתיבה ושם עזב אותה, שתצא לשליחותה ('מֵאֲתוֹ'), לבדוק מה קורה בעולם לאחר המבול.

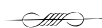
בשניה, לאחר שכבר שהתה זמן מה בחוץ וראתה את שנעשה, לא כל כך חששה לצאת, רק נדרש להוציא אותה עד שפת החלון בתיבה, ומשם היא פרחה ויצאה. בשליחות זו כתוב "וַיִּסֹּף שַׁלַּח אֶת הַיּוֹנָה מִן הַתֵּבָה".

לאחר שראתה את שנשאר מהמבול, והבינה שיש תקווה לחיים מחוץ לתיבה והתרגלה לאויר שמחוץ לתיבה, היונה כלל לא נזקקה לשילוח, היא יצאה לבד, רק

☞ הערות ☞

81. ויקרא כו, כח.
82. תהילים קל, ז.
83. עליהם אמרו חז"ל (סנהדרין דף קח ע"ב): "מה טיבם של שבעת הימים?... הטעימים מעין העולם הבא, כדי שידעו מה טובה מנעו מהן".
84. לעיל ז, י.
85. לעיל ז, יב.
86. כך מצינו גם בדיני טומאה וטהרה, תקופה של שבעה ימים מציינת את גמר סיומו של מצב, ערב הכניסה למצב חדש.

נדרש מנח לשלח אותה, "וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה", מתוך התיבה, לא היה צורך אפילו להוציא אותה, היא ידעה לבד כיצד לצאת.

יא וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרְבַּ וְהָיָה עָלָה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ וַיַּדַּע נַח כִּי קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:

מדוע הביאה היונה עלה זית בפיה?

☞ **סנהדרין דף קח ע"ב:** "אמר רבי אלעזר: אמרה יונה לפני הקב"ה: רבונו של עולם, יהיו מזונותי מרורים כזית ומסורים בידך, ואל יהיו מתוקים כדבש ומסורים ביד בשר ודם"⁸⁷.

☞ **מדרש שיר השירים רבה (א, ד):** "ואימתי הביאה יונה אורה לעולם? בימי נח, הדא הוא דכתיב 'וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עֶרְבַּ וְהָיָה עָלָה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ'⁸⁸. לאחר החורבן הגדול ששרר בעולם בעקבות המבול, היה צורך להאיר את העולם. היונה עשתה זאת באמצעות עלה הזית שהביאה, שממנו מפיקים את שמן הזית, שמאיר לעולם.

☞ **מדרש אגדה:** "... וְהָיָה עָלָה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ' אותם הגויים שהם עליונים עליהם, שנאמר 'הֲגַר אֲשֶׁר בְּקִרְבָּךְ יַעֲלֶה עִלְיָךְ מֵעֵלָה מֵעֵלָה'⁸⁹ והיו ישראל מרים כזית⁹⁰ - עתידיים להיותם טרופים בפיהם⁹¹, שנאמר 'הֲנֵה יוֹם בָּא לָהּ' וְחֶלֶק שְׁלָלָךְ בְּקִרְבָּךְ'⁹². עלה הזית שהביאה היונה בפיה מסמל שעם ישראל בעתיד ימשול על הגויים ששולטים עליו.

☞ **רד"ק:** משום שעלי הזית מצויים כל השנה, ללא תלות עונתית.

☞ **כלי יקר:** המילים 'לְעֵת עֶרְבַּ' מלמדות שהיונה הגיעה לנח לקראת שעות הערב, והביאה איתה עלה זית, שיוציא ממנו שמן לתאורה בתיבה.

☞ הערות ☞

87. רבי זלמן סורוצקין מבאר את דברי חז"ל אלו, שאילו היתה היונה שבה אל נח ב"ידים ריקות", ניתן היה לחשוף בה, שהתרגלה לחסות בצילו של נח ואין בכוונתה ל"התנתק" ממנו. היונה הביאה עלה מר של זית, כדי להעביר לנח מסר ברור - שאינה מתכוונת לאכול ממזונותיו, אלא מעדיפה את מזונותיו של הקב"ה, הגם שמדובר במזון מר.

88. מדרש זה מופיע בנוסח דומה במדרש תנחומא פרשת

89. דברים כח, מג.

90. בעקבות שלטון הגויים על עם ישראל.

91. גויים אלו עתידיים ל"היטרף", להישלט על ידי עם

92. זכריה יד, א.

93. תורה סימן א: "כשהיה נח בתבה מה כתיב? 'וַיִּשְׁלַח אֶת